

Democratiaid Rhyddfrydol Cymru

Mini-Maniffesto Ieuenctid

**Ein cynllun i Adfywio Yw'n Blaenoriaeth i
Bobl Ifanc yng Nghymru**

Rhagair

Mae'n anrhydedd i mi allu cyflwyno'r maniffesto hwn - y flwyddyn gyntaf y mae pobl ifanc 16 a 17 oed yn pleidleisio yn etholiadau'r Senedd. Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn falch o fod ar flaen y gad o ran gwneud pethau i bobl ifanc; teithio rhatach ar fysiau, gwell canlyniadau addysgol, y trefniant cyllido gorau i'n myfyrwyr, mwy o bobl ifanc yn mynd i brentisiaethau, a'n rhaglen Erasmus newydd.

Rydym am roi adfwyio yw'n blaenoriaeth - yr adferiad ar gyfer swyddi, yr adferiad i iechyd meddwl a gofalwyr a'r adferiad i'n hamgylchedd. Mae'r opsiwn i ganolbwyntio ar unrhyw beth arall yn ffôl, a bydd yn golygu ein bod ni'n tynnu sylw at ailadeiladu ein dyfodol i'n pobl ifanc. Rydym am wrando arnoch chi a gallu canolbwyntio ar rai o'n polisiâu blaengar fel Incwm Sylfaenol Cyffredinol a choelcerth ddyled. Rydyn ni eisiau gweledigaeth sy'n rhoi pobl a'r blaned ar y blaen ym mhopeth maen nhw'n ei wneud.

Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru ar flaen y gad wrth sicrhau ein bod yn cynyddu pwerau i Senedd Cymru, a sicrhau bod gennym system dreth fwy teg. Rydym yn sefyll dros gydraddoldeb a thegwch, dros gymuned a thosturi, ac am lais Cymreig unigryw

Diolch

Jane Dodds

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru

Ein blaenoriaethau

Adferiad ar gyfer ein Economi - helpu ein strydoedd mawr, ein trefi a'n canol dinasoedd, a chefnogi busnesau bach i ffynnu ac addasu.

Yn wyneb Covid-19 a Brexit byddwn yn cefnogi trefi busnesau, canol dinasoedd a strydoedd mawr ledled Cymru fel y gall pobl leol a'n busnesau wella a ffynnu. Byddwn yn sicrhau bod cyllid ar gael i fuddsoddi mewn cysylltedd digidol, dod ag adeiladau yn ôl i ddefnydd, buddsoddi mewn seilwaith, ac i greu lleoedd hygyrch a chroesawgar i ymweld â nhw sy'n cefnogi swyddi, busnesau a gweithwyr.

Adferiad ar gyfer ein Planet - creu pecyn o fuddsoddiad o £ 1bn y flwyddyn i frwydro yn erbyn yr argyfwng hinsawdd.

Mae'r pandemig wedi bod yn anodd i ni i gyd ac mae'n teimlo fel bod yr holl faterion mawr eraill wedi'u rhoi o'r neilltu - ond mae'r cloc yn tician ar ddyfodol ein planed. Byddwn yn gwneud popeth yn ein gallu i amddiffyn ein planed ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol ac wrth wneud hynny byddwn yn ysgogi ein hadferiad economaidd.

Adferiad Gofalu - byddwn yn darparu gofal iechyd meddwl argyfwng 24/7.

Gofynnodd ein hymateb Covid-19 i ni i gyd aberthu ac i lawer ohonom mae ein hiechyd meddwl a'n lles wedi dioddef. Byddwn yn creu Cymru mwy gofalgwr trwy sefyll dros ein gofalgwyr a buddsoddi mewn cadw pobl yn iach. Byddwn yn adeiladu cymdeithas ofalgwr ac yn gwella bywydau miliynau, gan helpu pobl i wella ar ôl trawma'r flwyddyn ddiwethaf.

Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Byddwn yn:

- Byddwn ni'n creu newid sylweddol yn ein dull o ymdrin ag iechyd meddwl, gan gynyddu cyfran y cyllid i 13% o'r holl wariant ar iechyd erbyn 2028, gan sicrhau:
  1. System gofal iechyd meddwl brys 24/7.
  2. Gwella mynediad a dewis mewn perthynas â therapïau seicolegol.
  3. Lleihau amseroedd aros am wasanaethau.
- Sicrhau cyfrifoldeb Gweinidogol dros Iechyd Meddwl, gan sicrhau cydweithredu a chydweithio ar draws llywodraeth.
- Pennu targedau i roi terfyn ar yr angen am leoliadau Tu Allan i'r Ardal sy'n golygu y caiff plant eu hanfon yn bell o'u cartref, eu teulu a'u ffrindiau.
- Sicrhau cyflog ac amodau cyfartal ar draws y sector gofal cymdeithasol, gan sicrhau fod pob gweithiwr gofal yn cael y Cyflog Byw Go lawn.
- Symleiddio gwasanaethau ac arferion gofal cymdeithasol, gan weithio i greu un Gwasanaeth Gofal Gwladol ac integreiddio iechyd a gofal yng Nghymru.
- Cymeradwyo Deddf Aer Glân yn ystod y 100 diwrnod cyntaf i fynd i'r afael ag aer brwnt a'r deilliannau iechyd gwael sy'n cael eu hachosi gan hynny.
- Sicrhau y caiff Asesiadau o'r Effaith ar Iechyd eu cynnwys mewn penderfyniadau cynllunio a phrosesau ehangach o wneud penderfyniadau.

- Amddiffyn y rhagdybiaeth o gymhwysedd Gillick, sy'n caniatáu i bobl ifanc gael mynediad at wasanaethau iechyd heb ganiatâd rhieni, yn enwedig o ran erthyliad ac ailbennu rhywedd.
- Cefnogi ymdrechion ar gyfer cydabyddiaeth lawn a diogelu rhag gwahaniaethu ar gyfer pob hunaniaeth rhyw o dan y gyfraith ac, ble mae'n bosib, gweithio tuag at ddiwygio tystysgrifau cydnabod rhywedd er mwyn sicrhau bod gwasanaethau Cymreig yn hygyrch.
- Buddsoddi mewn mynediad at wasanaethau a datblygu telefeddygaeth ac ymgynghoriadau o bell, gan gynnwys ar gyfer cyngor erthyliad a Gwasanaeth Rhyw Cymru.
- Ymrwymo i ddod â throsglwyddiadau newydd o HIV i ben erbyn 2030, a mynd i'r afael â stigma a gwahaniaethu.

Addysg

Byddwn yn:

- Darparu prydau ysgol am ddim trwy gydol gwyliau'r ysgol a buddsoddi'n sylweddol mewn rhaglenni i fynd i'r afael â llwgu, teimlo'n ynysig, ac allgau yn ystod gwyliau'r ysgol.
- Sefydlu hawl i ddysgu gydol oes: bydd ehangu Cyfrifon Dysgu Personol yn sicrhau y gall pawb, beth bynnag fo'u cefndir, eu hoedran neu eu lleoliad yng Nghymru, elwa o gyrsiau hygyrch, hyblyg a rhad ac am ddim i gael sgiliau a chymwysterau newydd.
- Rhoi terfyn ar allgau digidol mewn addysg ar bob lefel, gan gynorthwyo i sicrhau datblygiad sgiliau digidol cryf a mynediad at adnoddau digidol.
- Parhau â chyllid i sicrhau y caiff ein disgyblion tlotaf yr un cyfleoedd â'u cymheiriaid, o helpu i dalu am wisg ysgol ac offer chwaraeon, i gynorthwyo â thripiâu ac offer TG.
- Parhau i gynorthwyo myfyrwyr trwy gynorthwyo â chostau byw, gweithio i gau'r bylchau rhwng nawdd cymdeithasol a chyllid myfyrwyr, a blaenoriaethu strategaeth iechyd meddwl myfyrwyr.
- Ehangu prentisiaethau gradd, gan gynnwys ar lefel uwchraddedig, gan sicrhau fod meysydd y pynciau sydd ar gael yn fwy amrywiol a chreu rhagor o lwybrau at gyflogaeth.

Yr Economi a Swyddi

Byddwn yn:

- Creu cronfa gwerth £500m i helpu ein stryd fawr a chanol trefi a dinasoedd, a chynorthwyo busnesau bychan ledled Cymru i ffynnu ac addasu.
- Cyflwyno pecyn o fesurau i hybu incymau, creu swyddi (yn enwedig swyddi gwyrdd), a mynd i'r afael â thlodi.
- Rhewi ardrethi busnes yn ystod oes y Senedd nesaf, ac yn y tymor hir, sefydlu system decach a mwy cefnogol yn lle ardrethi busnes.
- Cyflwyno Cronfa Cymorth Buddsoddi Ardrethi Busnes, cynorthwyo busnesau i fuddsoddi, a thargedu mesurau cynhyrchiant a datgarboneiddio.
- Buddsoddi mewn cysylltedd band eang i alluogi busnesau i gystadlu'n well ar-lein, gan gynnwys darparu hyfforddiant a chymorth i alluogi busnesau i bontio i'r 'stryd fawr rithwir' newydd.
- Sefydlu Premiwm Creu Swyddi, gan wrthbwyso costau cychwynnol recriwtio a hyfforddi ar gyfer busnesau sy'n dymuno tyfu. Bydd y gronfa hon yn cynnwys cymorth penodol i fusnesau sy'n dymuno buddsoddi mewn gweithwyr anabl.
- Cydweithio â Llywodraeth y DU i gynnal peilot cenedlaethol o Incwm Sylfaenol Cyffredin,
- Creu pecyn o fuddsoddiadau gwerth £1 biliwn y flwyddyn i frwydro argyfwng yr hinsawdd, creu swyddi newydd a sefydlogrwydd ar gyfer cadwyni cyflenwi a busnesau, a buddsoddi mewn technoleg newydd.

Tai

Byddwn yn:

- Rhoi terfyn ar ddigartrefedd trwy gyfuniad o adeiladu tai, cyllid i ariannu gwasanaethau, a deddfwriaeth newydd i sicrhau na fydd neb yn methu cael y cymorth gofynnol i ddianc rhag digartrefedd.
- Adeiladu 30,000 o dai cymdeithasol i'w rhentu, gan sicrhau fod pobl ag incwm isel neu brofiad o ddigartrefedd yn gallu cael cartref diogel
- Buddsoddi symiau uwch nag erioed i ôl-osod mewn tai i sicrhau eu bod yn hygyrch, yn wyrddach ac yn defnyddio ynni yn fwy effeithlon.
- Parhau â'r cynllun Rhentu i Brynu sydd wedi helpu pobl i berchnogi eu cartref eu hunain am y tro cyntaf.

Mae tai o ansawdd gwael yn costio tua £67m y flwyddyn i'r GIG yng Nghymru ar hyn o bryd – arian a gaiff ei wario ar drin problemau penodol yn hytrach na'u hatal yn y lle cyntaf.

Dan ein cynlluniau, gallai'r aelwyd gyfartalog arbed dros £600 y flwyddyn pe cai cartrefi eu dylunio i gynhyrchu, storio a rhyddhau ynni'r haul a defnyddio technoleg pypiau gwres.

Byddai ein cynlluniau yn creu:

- Yr hyn sy'n cyfateb i 10,000 o swyddi llawn amser ledled Cymru dros 15 mlynedd.
- Cynhyrchu tua £2.2 biliwn ar gyfer economi Cymru.
- Lleihau'r defnydd o ynni a biliau ynni i aelwydydd.

Yr Amgylchedd a Newid Hinsawdd

Byddwn yn:

- Buddsoddi yn y seilwaith sy'n ofynnol i gynyddu'r capasiti i gynhyrchu ynni adnewyddadwy. Byddai hyn yn cynnwys mynd ati i uwchraddio system y grid, wedi'i hysbysu gan Gomisiwn Seilwaith Cenedlaethol a fyddai'n gyfrifol am gynnal adolygiad strategol.
- Cyflwyno mannau gwefru cerbydau trydan a thechnoleg pypiau gwres trydan yng Nghanolbarth Cymru, ynghyd â chapasiti ychwanegol o ran ynni gwynt ar y tir i elwa o'r adnoddau gwynt sylweddol sydd heb eu defnyddio yng Nghanolbarth Cymru, a defnyddio ystâd Cyfoeth Naturiol Cymru i sicrhau enillion i drethdalwyr Cymru.
- Cydweithio â Llywodraeth y DU i sicrhau mai'r unig gytundebau masnach y bydd yn eu llofnodi fydd rhai ble bydd nwyddau wedi'u mewnfario yn cyflawni'r safonau uchel o ran yr amgylchedd, ansawdd bwyd a lles anifeiliaid a ddisgwylir yn achos bwyd a gynhyrchir yn y wlad hon.
- Gwneud pob tref yng Nghymru yn Dref Coed, â phob cyngor yn paratoui Strategaeth Coed a Choetiroedd tymor hir i gyflawni a chynnal o leiaf 20% o orchudd coed mewn ardaloedd trefol a 30% o orchudd coed yn achos pob datblygiad newydd.
- Cymeradwyo Deddf Bywyd Gwyllt Cymru, gan greu eglurder a chysondeb ynghylch y polisi a'r ddeddfwriaeth sy'n amddiffyn bywyd gwyllt.
- Cymeradwyo Deddf Cartrefi Gwyrdd i gynorthwyo i sicrhau gostyngiad o £500 y flwyddyn ym miliau ynni cyfartalog cartrefi ac adeiladu cartrefi sy'n glyfrach ac sy'n defnyddio ynni yn fwy effeithlon.

Trafnidiaeth

Byddwn yn:

- Sicrhau fod cludiant cyhoeddus yn llwyddo i bawb. Bydd ein Bil Bysys yn sicrhau fod gwasanaethau bysys yn diwallu anghenion cymunedau, bod prisiau tocynnau yn fforddiadwy a hyblyg, bod amserlenni yn diwallu anghenion gwahanol, a bod arosfeydd bysys a gorsafoedd trenau yn hygyrch.
- Cyflwyno cludiant cyhoeddus am ddim i bobl ifanc hyd at 25 oed erbyn 2025, fel rhan o'n cynllun i roi'r cyfleoedd gorau i'r genhedlaeth nesaf.
- Gwario o leiaf 10% o'r gyllideb cludiant ar deithio llesol, gan sicrhau fod penderfyniadau a wneir yn lleol yn blaenoriaethu llwybrau cerdded a beicio hygyrch.

Iaith a Diwylliant Cymraeg

Byddwn yn:

- Cymeradwyo Deddf Addysg Gymraeg i Bawb, gan normaleiddio'r Gymraeg mewn addysg, gan gynnwys dysgu gydol oes ac mewn addysg ôl-16.
- Cefnogi a galluogi twf cymunedau gwledig Cymraeg eu hiaith trwy becyn o bolisiau a chyllid.
- Sicrhau fod gwasanaethau cyhoeddus a gwasanaethau iechyd a gofal ar gael i bob defnyddiwr trwy gyfrwng y Gymraeg, trwy wella cynllunio'r gweithlu a mynediad at hyfforddiant a chyllid.
- Sefydlu Tasglu'r Economi Wledig i archwilio anghenion tymor hir ein heconomi wledig, gan gynnwys y diwydiant twristiaeth
- Parhau i ymgyrchu i ddatganoli grymoedd dros S4C a materion darlledu gwasanaeth cyhoeddus eraill.

Hawliau a Chydraddoldeb

Byddwn yn:

- Sefydlu ymrwymiad cenedlaethol, traws-lywodraeth, i gryfhau lleisiau a deilliannau pobl ifanc sydd â phrofiad o dderbyn gofal wrth lunio eu gofal a'u dyfodol
- Sicrhau y caiff dull hawliau plant ei fabwysiadu ar draws pob gwasanaeth cyhoeddus.
- Cyflwyno gofyniad i wasanaethau iechyd ac addysg gomisiynu gwasanaethau eiriolaeth i blant a phobl ifanc fel y caiff pob plentyn a pherson ifanc gymorth i gyrchu eu hawliau.
- Gweithredu yn erbyn troseddau casineb ac anghydraddoldeb hiliol yng Nghymru trwy gyfrwng mesurau yn ymdrin ag anghyfartaledd yn y gweithle, mynediad at wasanaethau, a monitro data.
- Sefydlu Comisiwn i ymchwilio i'r hyn y gall gwasanaethau ei wneud i atal trais yn erbyn menywod a merched ac i gefnogi dioddefwyr camdriniaeth.
- Mabwysiadu strategaeth aml-asiantaeth a chyfannol i fynd i'r afael â throseddau casineb, gan gynnwys ymyriadau addysgol.
- Dadflaenoriaethu ceisio sicrhau collfarnau am droseddau meddu ar gyffuriau a chyfeirio adnoddau i dargedu masnachu cyffuriau.
- Ymgorffori Confensiynau'r Cenhedloedd Unedig, megis Confensiwn y CU ar Hawliau Pobl Anabl, Confensiwn y CU ar Ddiddymu Gwahaniaethu yn erbyn Menywod, y Cyfamod Rhyngwladol ar Hawliau Economaidd,

Cymdeithasol a Diwylliannol, ac Egwyddorion y CU ar gyfer Pobl Hŷn, yng
nghyfraith Cymru.

Democratiaeth

Byddwn yn:

- Gweithio i gyflawni Cymru gryfach fel rhan o Deyrnas Unedig ffederal, â grymoedd cyllidol a grymoedd eraill yn cael eu trosglwyddo'n syth i Lywodraeth Cymru i gynorthwyo â'n hadfywiad.
- Sefydlu Pleidlais Sengl Drosglwyddadwy yn achos pob etholiad, i sicrhau pleidleisiau teg ym mhob cymuned
- Cynyddu nifer Aelodau'r Senedd i 80-90
- Cyflwyno rhaglen o Gynulliadau Dinasyddion a fydd yn gyfrifol am ddeall, cytuno, a llunio argymhellion a champau gweithredu i fynd i'r afael â'r materion mawr sy'n wynebu ein gwlad yn y blynyddoedd nesaf. Gall hyn gynnwys cyllid ar gyfer gofal cymdeithasol, argyfwng yr hinsawdd, a gwariant cyhoeddus.